

»Diši po politični nekorektnosti«

Predgovor h knjigi *Za Boga in dobiček*

Za *Boga in dobiček* je čudovita knjiga, polna zanimivih in navadno prezrtih ali neznanih zgodovinskih informacij, zlasti o prispevku krščanske misli k razvoju bančništva, vzponu trgov in blaginji Zahoda. Obenem tudi pozorno pretresa kategoriji krščanskega in naravnega prava ter pravičnosti in krivičnosti, da ovrednoti gospodarske in finančne sisteme današnjega in včerajšnjega dne.

Za mnoge bo že sam naslov, *Za Boga in dobiček*, provokativen. Diši po politični nekorektnosti. Toda, kot nas opozori Samuel Gregg, kapitalizem se je najprej razvil v 11. stoletju, predvsem v severni Italiji in Flandriji, in mnogi trgovci so imeli v zgornjem desnem kotu svojih računovodskih knjig napisano natanko to reklo v latinščini – *Deus enim et proficuum*. To je zgolj odsevalo krščanski intelektualni okvir, ki je oblikoval mišljenje in delo v srednjem veku in ni bil ciničen izraz materializma. Prizadevanje za dobiček, sprejemanje tveganja in ustvarjanje kapitala ni veljalo samo za gospodarsko koristno, ampak tudi za način slavljenja Boga, saj so ljudje s tem izpolnili navodilo iz *Prve Mojzesove knjige*, ko je Bog Adamu in Evi naročil: »Bodita rodovitna in množita se, napolnita zemljo in si jo podvrzita« (1 Mz 1,28).

Kapitalizem zahodnega sloga ali tržno gospodarstvo, kot ga pogosto imenujemo, je daleč od popolnosti. Mnogi ostajajo v revščini. Preveč držav ima velikanske dolgove (na škodo prihodnjih rodov). Brezposelnost med mladimi je v Španiji, Grčiji in Italiji na katastrofalni ravni. Trg ne spodbuja ne trdnih zakonov ne rojevanja otrok. Tak seznam tegob je mogoče nadaljevati.

Toda blaginja današnjega časa ostaja izjemen dosežek, ki je omogočil boljše, daljše, bolj zdravo in bogatejše življenje za milijarde ljudi. Res je, da nobene pridobitve niso trajne ali splošne, ker ničesar ne moremo imeti za samoumevno in ne moremo jamčiti, da bodo vnuki današnjih mladih, še zlasti če pripadajo srednjemu razredu, enako premožni, kot so njihove družine danes.

Vse to je res. Vendar moramo priznati tudi koristi tržnega sistema, ne le pri izrednem gospodarskem napredku Kitajske, Indije in Vzhodne Azije, ampak tudi v Združenih državah in sploh v angleško govorečih državah v zadnjih dveh stoletjih ter v večini Evrope, še zlasti v Srednji in Vzhodni Evropi v zadnjih nekaj desetletjih.

Nič od tega ne bi bilo mogoče brez dobička in kapitala. Še več, dobiček in kapital sta verjetnejša tam, kjer so ljudje bogaboječi, znajo ločiti, kaj je prav in kaj narobe, so delavni, pošteni in preudarni. Razpredena korupcija škoduje gospodarstvu, ker tudi otrdi srca posameznikov in uničuje duše.

Vsako gospodarstvo potrebuje moralni okvir, ki ga sprejema večina njegovih deležnikov. Avtor knjige *Za Boga in dobiček* je prepričan, da lahko krščanski nauk mnogo prispeva k razjasnitvi dvoumnosti in moralnih izzivov v današnjih gospodarstvih, če imajo krščanski komentatorji in zlasti duhovniki primerno znanje o gospodarskih dejavnosti, ki jih priporočajo ali obsojajo.

Jezus je razumel pomen denarja, kot priča prilika o talentih. Matej pripoveduje (Mt 25, 26–27), da mož z enim talentom, ki ga je Jezus grajal, ni izgubil prejetega denarja. Preprosto ničesar ni naredil z njim, zakopal ga je. Jezus je želel več.

To točno razumevanje pomeni, da je Jezus govoril z močjo, ko je razložil, da ne moremo izbrati tako Boga kot denar (Mt 6,24; 19,22), in izreče dobro znano svarilo, da gre laže kamela skozi šivankino uho, kot pride bogataš v nebesa. Pohlep lahko preveč zavlada v vseh vidikih življenja, zato je nujno, da ne precenjujemo človeške dobrote in vztrajamo pri ustreznih sistemih nadzora in budnosti na kapitalistih trgih in v finančnem svetu sploh.

Imajo banke pravico, da se vedejo kot kapitalisti v dobrih časih in kot socialisti v slabih časih?

Toda vrnimo se h knjigi. Avtor ima dar za preprosto razlaganje zapletenih pojmov in postopkov ter razkrivanje dolgo skritih resnic. Nisem vedel, recimo, za prispevek frančiškanskih mislecev (mož, zaobljubljenih gmotnemu uboštvo) med 13. in 15. stoletjem, npr. svetega Bernardina Sienskega, pri razvoju primerne razumevanja spreminjajoče se vloge »ro-

dovitnosti« denarja in upravičenosti za računavanja obresti, ki niso oderuške in ne izkoriščajo revnih. Razložene so tako imenovane trojne pogodbe. Izvemo, da so finančne operacije kristjanov močno prekašale poslovanje Judov in da so bile v 14. stoletju vse banke v Zahodni Evropi bodisi v Italiji ali pa so bile podružnice katere od italijanskih bank.

Ko se približamo našemu času, avtor poudari pomen zasebne lastnine in monetarne trdnosti. Razvije tudi moralni okvir, zasnovan na ključnem razlikovanju med osnovnimi dobrinami, ki so v osrčju človeškega razcveta, in posrednimi dobrinami, kot sta denar in kapital, ki morajo biti vedno usmerjene v služenje osnovnim dobrinam, kot so življenje, znanje, prijateljstvo, delo in tudi uporaba razuma.

Nesorazmerno lastništvo bogastva enega odstotka ljudi je priznano, tako kot tudi enormne plače in dodatki, ki jih uživajo vodilni v finančnih ustanovah, čeprav so jim načelovali v času velikanskih izgub med številnimi finančnimi krizami z veliko recesijo leta 2008 vred. Gregg opomni, da to zastavlja pomembna moralna vprašanja. Katera podjetja bi morale reševati naše vlade? Imajo banke pravico, da se vedejo kot kapitalisti v dobrih časih in kot socialisti v slabih časih? Navsezadnje so odločitve, ki jih sprejemajo v finančnem svetu, osebne. To pomeni, da so osebe, ki jih sprejemajo, odgovorne, četudi je hitrost transakcij ustvarila »gospodarsko čredo« in mnogi odločevalci v svetu financ niti sami ne razumejo jasno, kaj je v njihovih »svežnjih« ali paketih »izvedenih finančnih instrumentov«.

Strukture greha so lahko v svetu financ še kako resnične. Zato se knjiga podrobno posveča pristnim problemom, kot so sovražni dolg, kratkoročnost in moralno tveganje, obenem pa bralca spodbuja, da skrbneje razmišlja o naravi praks, kakršno je špekuliranje. Toda čeprav Gregg verjame, da so denar in finance lahko nevarni in lahko zanetijo grešen in celo brezobziren pohlep, tudi prikaže, da so finance bistvene za človeški razcvet, da se revnih nikoli ne sme prezreti ali pozabiti ter da morajo finančniki videti svojo vlogo kot *poklicanost* in se odločiti, da bodo ravnali skladno s tem.

Gregg ne verjame v »evangelij premožnosti« – krivoverstvo, ki pravi, da vera samodejno prinese povečanje bogastva. Raje sledi, vsaj v tem pogledu, papežu Frančišku, ki je podjetništvo opisal kot »plemenit poklic, če tisti, ki so vključeni v posle, vidijo izziv v njihovem večjem pomenu za življenje«, da lahko služijo skupnemu dobremu s prizadevanjem za povečanje dobrin tega sveta in njihovo dostopnost za vse. To je poslanstvo financ danes.

George Pell

Zdi se, da ta čas omenjati kardinala Georgea Pella, osrednjo osebnost zadnjih desetletij avstralskega katolištva, v kakršnem koli pozitivnem okviru »diši po politični nekorektnosti«, če si izposodimo kar izraz iz naslova tega prispevka. Razlog je znan: kardinal je v domovini v sodnem postopku zaradi obtožb o spolnem nadlegovanju, ki jih sam sicer odločno in vztrajno zanika. Proti njemu pa ne teče le sodni postopek, temveč tudi obsežna medijsko-politična kampanja, ki že sama po sebi poraja sume o objektivnosti sodnega postopka, saj je kardinal v tej vročici že vnaprej razglašan za krivega. Kaj pa če tako »orkestriran« proces skriva kakšna drugačna ozadja? Kritični opazovalci dopuščajo to možnost. Ameriški publicist George Weigel, ki s kardinalom Pellom prijateljuje že petdeset let, je za spletni portal *First Things* nedavno opozoril na možnost, da so neresnične obtožbe kardinala posledice tudi dejstva, da je bil Pell od leta 2014 kot prefekt Tajništva za gospodarstvo pristojen za reformno »čiščenje« vatikanskih financ – za proces torej, v katerem si je nakopal dodatne nasprotnike, ki so dali pospešek obtožbam na njegov račun. Kakor koli, upamo lahko le, da bo pošten sodni proces, ki se nadaljuje v začetku oktobra, prišel resnici do dna. Prav v omenjeni funkciji prefekta, s katere ga je papež Frančišek zaradi postopka v Avstraliji poslal na »dopust«, je kardinal Pell napisal spremno besedo h knjigi Samuela Gregga *Za Boga in dobiček* (Družina, 2017), v kateri strnjeno prikaže (ne le) svoj pogled na tolikokrat pod vprašaj postavljen odnos Cerkev do tržnega, torej k dobičku naravnane gospodarstva. **B. Š.**

Slovenski čas

Časnik za družbo in kulturo

Priloga tednika Družina (24. septembra 2017)
Uredništvo: Krekov trg 1/II, 1000 Ljubljana
Telefon: 01/360-28-00
Fax: 01/360-28-48
E-pošta: slovenski.cas@druzina.si
Naročila: 01/360-28-28 (27)

Izdaja: Družina d. o. o.
Direktor: Tone Rode
Odgovorni urednik Družine: Franci Petrič
Urednik Slovenskega časa: Bogomir Štefanič
Tehnični urednik: Robert Debevec
Lektorirala: Ana Pavlek
Likovna zasnova: Janja Ošljaj
Grafična priprava: Družina d. o. o.
Tisk: SET d. o. o., Ljubljana

 DRUŽINA